

poslu ne doseže take penzije nihče, ali ako je kdo tako srečen, uživa jo le zelo malo časa. Niti toliko penzije velika večina ne povžije, kolikor jo je sama vplačala. — Vdove in sirote pa dobivajo malenkost, katero ni skoro omenjati vredno.

Ako pregledamo stanje ogromne večine učiteljev, prepričamo se, da zamore primerno shajati le samec. Kdor ima družino, gorje mu je. Beda in pomanjkanje sta njegov vsakdanji gost.

Ako hoče učitelj z družino primerno shajati, mora si iskati postranskih zaslužkov. To pa ni lahka naloga. Postava pravi, da je učitelju prepovedano pečati se s postranskimi zaslužki, ako isti niso „častni“ za učiteljski stan. Med take „častne“ postranske službe se štejejo doslej: orgljanje, tajništvo in poučevanje otrok izven šole. Vsak učitelj sprejme prav rad vsako tako službo, ako jo le dobiti more, saj je prepričan, da le tako si more toliko prislužiti, da more shajati brez pomanjkanja. Da je pa opravljanje postranskih služb zelo mučno in težavno, je jasno, kajti že sama šola izmuči učitelja tako, da nujno potrebuje po šoli počitka in razvedrila, a tega si ne more privoščiti ne po šoli, ne ob četrtnih in nedeljah, tako, da mora biti vedno uprežen kakor suženj. Da je to res, spoznavajo celo šolske oblastnije same. Časopisi vseh strank so poročali letos o prepovedi opravljanja službo občinskega tajnika na Goriškem in sicer z razlogom, da šola potrebuje celega moža. Škoda, da šolske oblastnije ne izvajajo iz tega logičnih sklepov. Ker šola potrebuje celega moža, a cel mož tudi celo plačo, tedaj dajmo najprej učitelju pošteno, primerno plačo, šele potem naj se mu prepove tajništvo. Ne tako, ampak narobe. Ali bode šola potem kaj na boljšem? Nikakor ne, ampak celo na slabšem, kajti cel mož, a ta lačen z zanemarjeno, stradajočo družino, ne bode mogel v šoli niti toliko delovati, kolikor je deloval doslej, ko je bil vsaj deloma prost duha morečih skrbij. To so razmere, da se Bogu smili!

(Dalje prih.)

Narodna naobrazba in vzgoja.

Spisal J. M.

I.

Čitaj, kar predlagam brez predsodka in ako ti svetuje kdo kaj boljšega, zavrzi moje . . .

Pestalozzi.

Gestokrat se čujejo pritožbe, da narodna naobrazba ne napreduje v tisti meri, kakor rastejo troški zanjo. Pritožbe so utemeljene, a vzrokov temu pojavu ne iščemo na pravem mestu, če mislimo, da so temu krive naše šole. Ako uvažujemo priznano resnico, da

narodna šola položi samo temelj človekovi naobrazbi in vzgoji, nadaljno naobrazbo in vzgojo za življenje pa mu dajo socialne razmere, v katere pride človek po izstopu iz narodne šole, potem moramo iskati vzrokov moralnemu in materialnemu propadanju naroda drugje.

Mladenič, izstopivši iz šole, ni še нравstveno dozorel in socialne razmere, v katere pride slučajno, so več ali manj odločilne za njega нрав in značaj v moški dobi, kajti obče znano je, da leta od štirinajstega do dvajsetega so tisti čas, v katerem se človeški značaj izobrazuje in lika; v kakoršnih razmerah živi človek v tej dobi, po teh se več ali manj uravna njegov značaj.

Vsak dan vidimo lahko, da mladenič ali dekle v teh letih, zasledši v razuzdano ali surovo družčino, postane večkrat sam razuzdan ali surov. Življenja izkušnje so mu še tuje, ne zna še razločevati dobrega od slabega, z jedno besedo: on plava v struji, v katero je slučajno zašel, ne brigaje se, je-li struja prava ali napačna, vede ga li k pravemu zmotu ali k pogubi. Opomini starišev, opomini učiteljev in duhovnov ne hasnejo mnogo, kajti mladina potrebuje družbe in zabave in ako ne najde dobre, zadovoljuje se tudi s slabo. — Znano je n. pr. ponočevanje na kmetih, takoimenovano „sleparjenje“, kjer hodijo mladeniči „dekleta klicat“. Romantično je sicer to tavanje v črno noč, ali na drugi strani pa mlado življenje mladeničev trpi ne samo moralno, temveč tudi fizično škodo, ker nimajo potrebnega počitka in spanja in ker se pri takih nočnih ekskurzijah mladina čestokrat zbira po beznicah pri žganju ter prinese vrh tega čestokrat tudi krvave glave domov. — „Sleparjenje“ je sicer stara in zanimiva razvada naše selske mladine, a v interesu moralnega in materialnega dobrobitja naroda se mora omejiti kolikor moči. — Nadalje je tudi znano, da se selska mladina ob nedeljah zbira po službi božji v krčmah, kjer je poleg plesa največja zabava pijančevanje. Ne sodimo sicer strogo teh izgrediv mladostne kipeče glave, saj smo tudi sami živeli to fazo človeškega razvoja, a ko nam teža let in skrbij ohladi vročo mlado kri, tedaj nam je vendar žal marsikatere prečute noči in marsikaterega zapravljenega krajcarja. Vsled tega bomo opominjali svoje otroke in jih svarili, da ne pobirajo stopinj po poti naših bedarij — a žal večkrat zaman, kajti vzgledi vlečejo.

Odkrito pa povem, da mladini ne zamerim, ako je živahna, ker nenaravno bi bilo, ko bi se vedli dekleta in mladeniči, kakor zreli možje in nič mi ni zopernejega, kakor če osemnajstletni mladenič ali dekle kaže nekako moško zrelost in modrost — kar je pa prav za prav največkrat hinavščina — zamerim in obsojam pa, da narodni vzgojitelji posvetnega in duhovskega stanu ne skrbijo za to, da mladini poskrbimo zdrave zabave, kjer si naj s petjem in čitanjem blaži um in srce, s telovadbo in tudi s — plesom krepí in vežba telo. Da! tudi

ljubkovanju med mladino ne gradimo ovir, ker skušnja uči, da je tako ravnanje brezuspešno: blažimo pa mladini srce, bistrimo ji um in to ljubkovanje, ki se sedaj kaj čisto dejstvuje med ljudstvom na surov način, bode dobilo potem dostojnejšo, plemenitejšo obliko.

(Dalje prih.)

Ustavoznanstvo.

(Špisal Fr. Orožen.)

H.

O zgodovini avstrijsko-ogerske pogodbe.

(Dalje.)

 dogodbah l. 1848. in 1849. smo izpregovorili že na drugem mestu. Izmed različnih točk, katere so bile povod ogerskemu upor, je pač bila skoraj najvažnejša ona o „skupnih rečeh“ med Ogersko in Avstrijo. Ogerski zakoni z leta 1847. in 1848. nimajo jasne določbe o tej zadevi, četudi priznavajo take skupne reči. Tako omenja ogerski zakon z l. 1848. skupne reči z dostavkom, da ima pri razpravi o tej reči vplivati kot odgovorni ogerski zastopnik eden ogerskih ministrov. Ogerski zakoni so tudi odobrili pragmatično sankcijo in nerazrušno edinstvo vseh dežel naše države.

Pomanjkanje nedvomnih določb o skupnih rečeh v zadnjih ogerskih zakonih pa je uporabljal Košut v to, da razruši dosedanje vezi med Ogersko in Avstrijo. Ogri so uvedli narodno stražo in zahtevali, da se vrnejo ogerski vojaki iz Italije in drugih avstrijskih pokrajin domu, avstrijski vojaki pa zapusté Ogersko. Kralj Ferdinand se je sicer upiral ti zahtevi, a naposled je vendar Ogrom vse dovolil. Ogerska vlada se je preselila iz Požuna v Budapešto, kjer se je odslej tudi shajal državni zbor.

Košutov časopis „Kossuth Lapja“ je že dne 30. mal. srpana proglasil neodvisnost Ogerske od Avstrije s pripomnijo, da odslej le še osebno edinstvo ali vladarjeva oseba veže Ogersko z drugimi deli naše države. S tem se je očitvidno kršila pragmatična sankcija, a ogerski uporniki niso bili zadovoljni s to pridobitvijo. Ošabno je izjavil Košut v državnem zboru: „Priprost državljan sem, ali osoda je tako hotela, da samo z roko mahnem, in habsburške vladarske rodovine ne bode več.“ Te besede so bile jako značilne za tedanji položaj na Ogerskem.

Ogri so od dne do dne brezobzirnejši postajali, in o končnem namenu ni bilo več nikake dvombe. Dne 14. mal. travna l. 1849. so se zbrali ogerski poslanci v protestantski cerkvi v Debrečinu, kjer je

ljubkovanju med mladino ne gradimo ovir, ker skušnja uči, da je tako ravnanje brezuspešno: blažimo pa mladini srce, bistrimo ji um in to ljubkovanje, ki se sedaj kaj čisto dejstvuje med ljudstvom na surov način, bode dobilo potem dostojnejšo, plemenitejšo obliko.

(Dalje prih.)

Ustavoznanstvo.

(Špisal Fr. Orožen.)

H.

O zgodovini avstrijsko-ogerske pogodbe.

(Dalje.)

 dogodbah l. 1848. in 1849. smo izpregovorili že na drugem mestu. Izmed različnih točk, katere so bile povod ogerskemu upor, je pač bila skoraj najvažnejša ona o „skupnih rečeh“ med Ogersko in Avstrijo. Ogerski zakoni z leta 1847. in 1848. nimajo jasne določbe o tej zadevi, četudi priznavajo take skupne reči. Tako omenja ogerski zakon z l. 1848. skupne reči z dostavkom, da ima pri razpravi o tej reči vplivati kot odgovorni ogerski zastopnik eden ogerskih ministrov. Ogerski zakoni so tudi odobrili pragmatično sankcijo in nerazrušno edinstvo vseh dežel naše države.

Pomanjkanje nedvomnih določb o skupnih rečeh v zadnjih ogerskih zakonih pa je uporabljal Košut v to, da razruši dosedanje vezi med Ogersko in Avstrijo. Ogri so uvedli narodno stražo in zahtevali, da se vrnejo ogerski vojaki iz Italije in drugih avstrijskih pokrajin domu, avstrijski vojaki pa zapusté Ogersko. Kralj Ferdinand se je sicer upiral ti zahtevi, a naposled je vendar Ogrom vse dovolil. Ogerska vlada se je preselila iz Požuna v Budapešto, kjer se je odslej tudi shajal državni zbor.

Košutov časopis „Kossuth Lapja“ je že dne 30. mal. srpana proglasil neodvisnost Ogerske od Avstrije s pripomnijo, da odslej le še osebno edinstvo ali vladarjeva oseba veže Ogersko z drugimi deli naše države. S tem se je očitvidno kršila pragmatična sankcija, a ogerski uporniki niso bili zadovoljni s to pridobitvijo. Ošabno je izjavil Košut v državnem zboru: „Priprost državljan sem, ali osoda je tako hotela, da samo z roko mahnem, in habsburške vladarske rodovine ne bode več.“ Te besede so bile jako značilne za tedanji položaj na Ogerskem.

Ogri so od dne do dne brezobzirnejši postajali, in o končnem namenu ni bilo več nikake dvombe. Dne 14. mal. travna l. 1849. so se zbrali ogerski poslanci v protestantski cerkvi v Debrečinu, kjer je

Košut slovesno proglasil popolno nezavisnost Ogerske in naznanil zbrane zbornice sklep, da Madjari ne priznavajo več habsburško-lotarinških vladarjev. Košut je sedaj postal predsednik novi ogerski republiki. Madjari so oblegali Budapešto ter se je polastili dne 21. vel. travna in peljali Košuta v slovesnem sprevodu v glavno mesto.

Košutova slava ni dolgo trajala, odstopil je že 11. vel. srpana in bežal v Turčijo. Dva dni pozneje se je pa udala glavna ogerska vojska v Vilagošu ruskemu generalu Paskieviču. Ogerska je sedaj izgubila vse svoje predprave in je bila združena z drugimi avstrijskimi deželami. Odpravili so ogersko ustavo in uvedli absolutistični način vladanja. Šele z oktobersko diplomom l. 1860. je tudi Ogersko dobilo novo ustavo, ki je veljala tudi za ostalo državo. Schmerling je trdil v dunajskem državnem zboru l. 1861., da si sme cesar pri potrjenju obstoječih zakonov pridržati posebne pravice, kajti obnovitev ogerske ustave je čin slobodne volje cesarjeve. Ta izjava cesarske vlade ni bila Ogrom nikakor po volji.

Navzlic temu pa je bila oktoberska diploma tudi za Ogre velika pridobitev, ker je podrla absolutizem. Schmerling je nameraval izvesti ustavo s februarskim patentom a našel mnogo ovir. Najhuje so se uprli februarskemu patentu Ogri na ogerskem državnem zboru meseca mal. travna l. 1861. Franc Deák je sestavil adresno, v kateri so poslanci cesarju razložili vzroke, zaradi katerih ne morejo sprejeti oktoberske diplome in februarskega patenta.

(Dalje prih.)

Kulturne slike s Kranjskega.

(Spisal Jos. Ciperle.)

1. Uvod.

svoji knjigi „Narodna vzgoja“ sem pisal v 55. poglavju sledeče besede:

„Lepa in dična je naša slovenska domovina. Ponosen bodi Slovenec nanjo. Kateri kos zemlje neki še hrani toliko milobe, toliko krasote, kot naša domovina. Prekrasna je nje lega, prekrasne in veličastne so naše gore in ravnine, bogati so zakladi, koje hranijo v sebi naša tla, bogati so pridelki, ki nam jih daré naša polja, jasno je naše nebó, čil, bister in razumen je narod, ki biva po naši domovini, narod slovenski.“

A med drugimi napakami ima naš narod še to, da se premalo briga za svojo domovino. Koliko je pač ljudi pri nas, ki se tako trdno drže svojega rojstnega kraja, da so jim prav sosedni kraji španske vasi. Kako naj bi se pa tudi navduševali za njo! Znano je pa tudi,